

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Балабақшадағы экологиялық тәрбие берудің тиімді жолдары

ЖАРИЯЛАНДЫ
04.04.2026СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/187944/>**Сайлаубек Гүлназ Бекбергенқызы***Лауазымы: тәрбиеші**Жамбыл облысы, Сарысу ауданы**Инабат балалар орталығы.*

Аннотация

Бұл мақалада мектепке дейінгі ұйымдарда экологиялық тәрбие берудің маңызы мен тиімді жолдары жан-жақты қарастырылады. Балалардың табиғатқа деген сүйіспеншілігін қалыптастыру, қоршаған ортаны қорғау мәдениетін дамыту, экологиялық сана мен жауапкершілікті арттыру мәселелері талданады. Сонымен қатар, балабақша жағдайында қолданылатын заманауи әдіс-тәсілдер мен практикалық жұмыстардың түрлері ұсынылады.

Мақалада мектепке дейінгі жастағы балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес экологиялық білім мен тәрбие берудің мазмұны, формалары және ұйымдастыру жолдары сипатталады. Табиғатты бақылау, тәжірибелік іс-әрекеттер, ойын технологиялары, көркем әдебиеттер мен мерекелік іс-шаралар арқылы балалардың экологиялық мәдениетін қалыптастырудың тиімділігі көрсетіледі.

Сондай-ақ, тәрбиеші мен ата-ананың бірлескен жұмысының маңыздылығы айқындалып, экологиялық тәрбиені үздіксіз жүргізудің қажеттілігі негізделеді. Ұсынылған әдістер балалардың табиғатқа жанашырлықпен қарауын қалыптастырып, қоршаған ортаға жауапкершілікпен қарауға тәрбиелеуге бағытталған.

Түйін сөздер:

экологиялық тәрбие, балабақша, табиғат, қоршаған орта, экологиялық мәдениет, тәрбие, балалар

Кіріспе

Қазіргі таңда қоршаған ортаның ластануы, табиғи ресурстардың азаюы, климаттың өзгеруі сияқты жаһандық мәселелер адамзат алдында үлкен жауапкершілік жүктеп отыр. Бұл мәселелерді шешудің тиімді жолдарының бірі – жас ұрпаққа ерте жастан экологиялық тәрбие беру. Сондықтан экологиялық тәрбие – білім беру жүйесінің маңызды әрі өзекті бағыттарының бірі болып табылады.

Әсіресе, мектепке дейінгі кезең – баланың тұлғалық дамуының негізі қаланатын ерекше кезең. Осы уақытта берілген тәрбие мен білім баланың болашақтағы өмірлік ұстанымына, табиғатқа деген көзқарасына және мінез-құлқына тікелей әсер етеді. Баланың қоршаған ортаға деген алғашқы түсінігі дәл осы кезеңде қалыптасады. Сондықтан балабақшада экологиялық тәрбие беруді жүйелі түрде ұйымдастыру аса маңызды.

Балабақшада экологиялық тәрбие беру арқылы балалар табиғатты қорғауға, оны аялауға, табиғат байлықтарын тиімді пайдалануға үйренеді. Бұл тек білім берумен шектелмей, баланың мінез-құлқына, дүниетанымына, адамгершілік қасиеттеріне ықпал етеді. Сонымен қатар, табиғатпен тікелей байланыс арқылы балада эстетикалық сезім, байқағыштық, қамқорлық және жауапкершілік қасиеттері қалыптасады.

Мектепке дейінгі ұйымдарда экологиялық тәрбие беру барысында баланың жас ерекшеліктерін ескеру, ойын арқылы оқыту, тәжірибелік әрекеттерді ұйымдастыру ерекше маңызға ие. Табиғат құбылыстарын бақылау, қарапайым тәжірибелер жасау, өсімдіктер мен жануарларға күтім жасау арқылы балалардың табиғатқа деген қызығушылығы артады.

Осыған орай, балабақшада экологиялық тәрбиені тиімді ұйымдастыру, заманауи әдіс-тәсілдерді қолдану және ата-анамен бірлескен жұмысты күшейту – бүгінгі күннің басты міндеттерінің бірі болып табылады.

Негізгі бөлім

Экологиялық тәрбиенің мәні мен маңызы

Экологиялық тәрбие – балаларға табиғат пен қоршаған орта туралы білім бере отырып, оларда табиғатқа жанашырлық, жауапкершілік сезімін қалыптастыру процесі. Балалар табиғатты танып-білу арқылы оның маңызын түсінеді және оны қорғау қажеттілігін сезінеді.

Мектепке дейінгі жастағы балалар өте сезімтал келеді, олар табиғаттағы өзгерістерді қызығушылықпен қабылдайды. Сондықтан дәл осы кезеңде экологиялық мәдениетті қалыптастыру өте тиімді.

Балабақшадағы экологиялық тәрбиенің тиімді жолдары

1. Табиғатты бақылау

Экологиялық тәрбие – балаларға табиғат пен қоршаған орта туралы білім бере отырып, оларда табиғатқа жанашырлық, жауапкершілік сезімін қалыптастыру процесі. Балалар табиғатты танып-білу арқылы оның маңызын түсінеді және оны қорғау қажеттілігін сезінеді. Бұл процесс тек ақпарат берумен шектелмей, баланың ішкі дүниесіне әсер етіп, оның экологиялық мәдениетін қалыптастырады.

Мектепке дейінгі жастағы балалар өте сезімтал келеді, олар табиғаттағы өзгерістерді қызығушылықпен қабылдайды. Сондықтан дәл осы кезеңде экологиялық мәдениетті қалыптастыру өте тиімді. Балалар айналадағы әлемді сезіну, көру, ұстау арқылы таниды, сол себепті табиғатпен тікелей байланыс орнату олардың танымдық белсенділігін арттырады. Сонымен қатар, экологиялық тәрбие балалардың адамгершілік қасиеттерін де дамытады. Табиғатқа қамқорлық жасау арқылы балада мейірімділік, жанашырлық, жауапкершілік сияқты қасиеттер қалыптасады. Бұл қасиеттер оның тұлғалық дамуына оң әсерін тигізеді.

Экологиялық тәрбиенің тағы бір маңызды қыры – баланың экологиялық мінез-құлқын қалыптастыру. Яғни, бала тек табиғат туралы білім алып қана қоймай, оны күнделікті өмірде қолдана білуі тиіс. Мысалы, қоқысты дұрыс тастау, суды үнемдеу, өсімдіктерді сындырмау сияқты қарапайым әрекеттер арқылы экологиялық мәдениет қалыптасады.

2. Тәжірибелік жұмыстар

Балалармен бірге өсімдіктер отырғызу, гүлдерге су құю, шағын бақша ұйымдастыру – олардың табиғатқа қамқорлық жасау дағдыларын қалыптастырады. Мұндай тәжірибелік жұмыстар арқылы балалар табиғатқа тек бақылаушы ретінде емес, белсенді қатысушы ретінде араласады. Тәжірибелік әрекеттер барысында балалар өсімдіктің өсу кезеңдерін өз көздерімен көріп, оның тіршілігіне қажетті жағдайларды (су, жарық, жылу, топырақ) түсінеді. Мысалы, тұқым егіп, оның күн сайын қалай өсіп келе жатқанын бақылау балаларға үлкен қызығушылық тудырады және шыдамдылыққа тәрбиелейді.

Сонымен қатар, тәжірибелік жұмыстар балалардың еңбек дағдыларын қалыптастырады. Олар өсімдіктерге күтім жасауды, жауапкершілікті сезінуді, бастаған ісін соңына дейін жеткізуді үйренеді. Бұл әрекеттер баланың ұқыптылық, тәртіптілік сияқты қасиеттерін дамытуға да ықпал етеді. Тәрбиеші тәжірибелік жұмыстарды ұйымдастыру барысында балаларға қарапайым тапсырмалар беріп, олардың жас ерекшеліктерін ескеруі қажет. Мысалы, гүлге су құю, жапырақтарды сүрту, топырақты қопсыту сияқты жеңіл жұмыстар балалар үшін қолжетімді әрі қызықты болады. Сонымен бірге, шағын тәжірибелер жүргізу де тиімді әдіс болып табылады. Мысалы, өсімдіктің жарықта және қараңғыда өсуін салыстыру, су құйылған және су құйылмаған өсімдіктің айырмашылығын бақылау арқылы балалар себеп-салдар байланысын түсіне бастайды.

3. Дидактикалық және рөлдік ойындар

«Табиғатты қорға», «Қоқысты сұрыпта» сияқты ойындар арқылы балаларға экологиялық ұғымдарды жеңіл әрі қызықты түрде түсіндіруге болады. Ойын барысында балалар табиғатты қорғау ережелерін меңгеріп, дұрыс және бұрыс әрекеттерді ажыратуға үйренеді.

Рөлдік ойындарда балалар өздерін табиғат қорғаушысы, бағбан немесе эколог ретінде сезініп, қоршаған ортаға қамқорлық жасаудың маңызын түсінеді. Мұндай ойындар балалардың ойлау қабілетін дамытып, экологиялық мәдениетті қалыптастыруға ықпал етеді.

4. Көркем әдебиет пен ертегілерді қолдану

Табиғат туралы ертегілер, өлеңдер мен әңгімелер балалардың эмоциялық сезіміне әсер етіп, табиғатқа деген сүйіспеншілігін арттырады. Көркем шығармалар арқылы балалар табиғаттың сұлулығын сезініп, кейіпкерлердің іс-әрекеті арқылы дұрыс мінез-құлық үлгілерін меңгереді. Сонымен қатар, мұндай шығармалар баланың қиялын дамытып, табиғатқа жанашырлықпен қарауға тәрбиелейді.

5. Экологиялық мерекелер мен іс-шаралар

«Жер күні», «Құстар күні» сияқты шараларды өткізу арқылы балаларға табиғатты қорғаудың маңызын көрсетуге болады. Мұндай іс-шаралар барысында балалар өлең айтып, сурет салып, түрлі шығармашылық жұмыстар арқылы өз білімдерін көрсетеді. Сонымен қатар, бұл шаралар балалардың экологиялық тақырыпқа қызығушылығын арттырып, ұжымдық жұмыс дағдыларын қалыптастырады.

6. Үлгі көрсету әдісі

Тәрбиеші мен ата-ананың табиғатқа деген қарым-қатынасы – бала үшін үлгі. Сондықтан үлкендердің табиғатты қорғауға бағытталған дұрыс әрекеттері бала тәрбиесінде маңызды рөл атқарады. Мысалы, қоқысты жерге тастамау, суды үнемдеу, өсімдіктерге қамқорлық жасау сияқты әрекеттерді бала күнделікті көріп, қайталайды.

Ата-анамен бірлескен жұмыс

Экологиялық тәрбиенің тиімді болуы үшін балабақша мен ата-ана арасындағы байланыс маңызды. Үйде де балаға табиғатты қорғау дағдыларын үйрету қажет. Мысалы, суды үнемдеу, қоқысты дұрыс тастау, өсімдіктерге күтім жасау сияқты әрекеттерді ата-анамен бірге орындау баланың экологиялық мәдениетін қалыптастырады. Сонымен қатар, ата-аналарға арналған кеңестер, бірлескен іс-шаралар ұйымдастыру да тиімді нәтиже береді.

Қорытынды

Қорыта келе, балабақшадағы экологиялық тәрбие – болашақ ұрпақтың табиғатқа деген жауапкершілігін қалыптастырудың негізі. Балаларға табиғатты сүйе білу, оны қорғау дағдыларын ерте жастан үйрету – маңызды міндет. Экологиялық тәрбие жүйелі, мақсатты түрде жүргізілген жағдайда ғана өз нәтижесін береді.

Болашақта табиғатты аялауға дайын, экологиялық санасы қалыптасқан тұлға тәрбиелеу – бүгінгі тәрбиешілер мен ата-аналардың ортақ міндеті.

Ұсынылған әдебиеттер

1. Мырзабекова С., Сәдуақасова Г. Балабақшадағы экология әліппесі. – Алматы: Алматыкітап, 2012.

2. Жүнүсбекова Қ. Табиғатпен таныстыру және экология негіздері. – Алматы: Фолиант, 2010.

3. Николаева С. Жас эколог бағдарламасы (әдістемелік нұсқаулық). – Алматы: Мектеп, 2008. (қазақ тіліне бейімделген)

4. Жиенбаева Ж. Табиғат – біздің ортақ үйіміз. – Алматы, 2013.

5. Аймауытов Ж. Таңдамалы шығармалар. – Алматы: Балауса, 1992.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.